

Omavalvonta terveydensuojelussa

Terveydensuojelulaki velvoittaa toiminnanharjoittajat omavalvontaan. Omavalvonnalla tarkoitetaan oman toiminnan ja sen riskien tuntemista ja riskien hallintaa. Terveydensuojelulain mukaisessa omavalvonnassa keskitytään terveystaiteita aiheuttaviin riskeihin. Omavalvonta koskee kaikkia terveydensuojeluvalvonnan kohteena olevia toiminnanharjoittajia oppilaitoksista yksittäiseen kauneushoitoalan yrittäjään.

Tämä ohje pitää sisällään johdannon terveystaiteiden riskinarviointiin sekä toimintakohtaisia esimerkkejä. Tämä ohje ei koske talousvettä toimittavia laitoksia tai toiminnanharjoittajia eikä säännöllisen valvonnan piirissä olevia uima-allaskohteita. Talousveden ja allasveden laadun varmistamisesta sekä riskinarvioinnista on ohjeistettu muualla.

TOIMINNANHARJOITTAJALLA ON VELVOLLISUUS

1. tunnistaa toimintaan liittyvät riskit
2. seurata riskeihin vaikuttavia tekijöitä
3. estää terveystaiteiden syntyminen

Sisällys

KENEN TULEE TEHDÄ OMAVALVONTAA?	3
TERVEYDENSUOJELUVIRANOMAINEN VALVOO OMAVALVONNAN TOTEUTUMISTA	3
OMAVALVONTA ON JATKUVAA TOIMINNAN SEURANTAA JA KEHITTÄMISTÄ	4
RISKINARVIOINTI	5
OMAVALVONNAN SISÄLTÖ	6
VALMISTA MATERIAALIA KANNATTAA HYÖDYNTÄÄ	7
ESIMERKKEJÄ OMAVALVONNASSA HUOMIOITAVISTA ASIOISTA	7
1. ESIMERKKI: Talous- ja käyttövesi sekä muut vesijärjestelmät	7
2. ESIMERKKI: Sisäilma ja ilmanvaihto	8
3. ESIMERKKI: Jätehuolto ja jätevedet	9
4. ESIMERKKI: Ympäristön vaikutus erityisesti herkille väestö- ja riskiryhmille	9
5. ESIMERKKI: Yleisen saunan erityispiirteitä	10
6. ESIMERKKI: Päiväkodin erityispiirteitä	10
7. ESIMERKKI: Liikuntatilojen erityispiirteitä	10
8. ESIMERKKI: Majoitushuoneistojen erityispiirteitä	11
9. ESIMERKKI: Kauneushoitolan erityispiirteitä	11
Lisätietoja ja tukimateriaalia omavalvontaan	12

Kenen tulee tehdä omavalvontaa?

Velvoite omavalvontaan koskee elinympäristöön vaikuttavan toiminnan harjoittajia. Tällaisia ovat:

- julkinen majoitushuoneisto, kuten hotelli, huoneistohotelli, vastaanottokeskus
- yleisölle avoin kuntosali ja muu liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, uima-altaat, uimala ja uimaranta
- opetuksen järjestäminen, kuten esikoulu, koulu, oppilaitos, työväenopisto
- lasten ja nuorten kerhotilat, nuorisotilat, sisäleikkipaikat
- päiväkodit ja sosiaalihuollon toimintayksiköt kuten tehostetun palveluasumisen yksiköt, lastenkodit
- solarium, tatuointipaikka, kauneushoitola tai muu toiminta, jossa harjoitetaan ihon käsittelyä tai –hoitoa
- kampaamot
- kokoontumishuoneistot.

Omavalvontavelvoite koskee myös liikkuvia ja väliaikaisissa tiloissa sekä kotona toimivia toiminnanharjoittajia.

Terveydensuojeluviranomainen valvoo omavalvonnan toteutumista

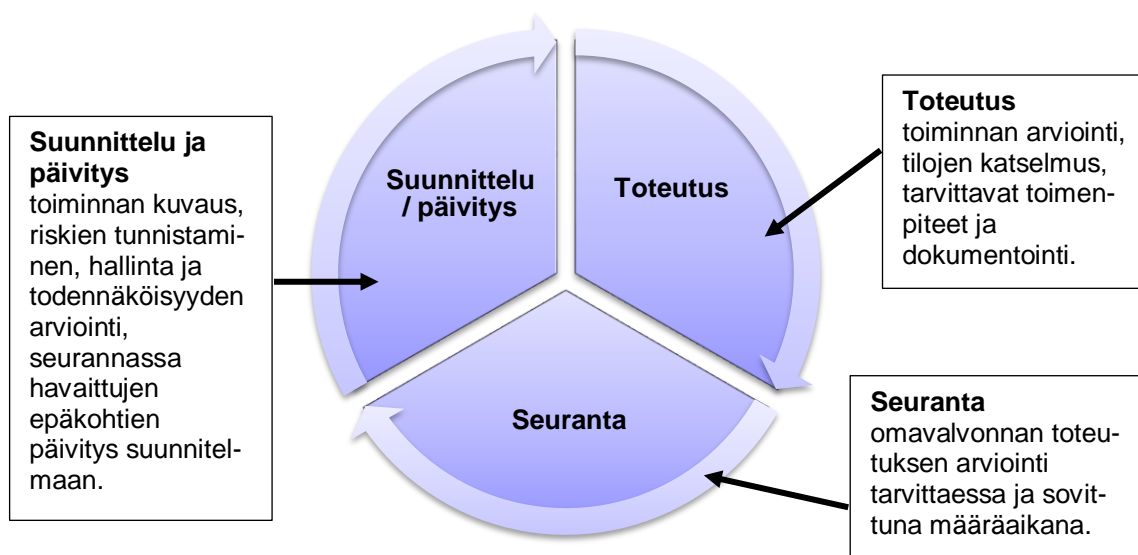
Toimintaa on harjoitettava siten, että terveyshaittojen syntyminen mahdollisuuksien mukaan estyy. Terveydensuojeluviranomainen valvoo, että toiminnanharjoittajat huolehtivat tästä velvollisuudesta. Käytännössä arvioidaan toiminnanharjoittajan omavalvonta sekä toiminnassa vallitsevat olosuhteet. Valvonnassa kiinnitetään huomiota muun muassa tilojen ilmanvaihtoon, lämpöoloihin, meluun ja valaistukseen sekä rakenteista ja toiminnasta aiheutuviin, sisäilmaan kulkeutuviin kemiallisiin ja biologisiin päästöihin sekä hygieniaan. Tilojen ja niiden ominaisuuksien riittävyys ja soveltuvuus riippuvat muun muassa huoneistossa oleskelevien henkilöiden määrästä.

Omavalvonnan toimivuus tarkastetaan osana suunnitelmallista valvontaa sekä silloin, jos viranomaisella on syy epäillä toiminnasta aiheutuvan terveyshaittaa. Toiminnanharjoittajan pitää pystyä esittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja toiminnanharjoittaja ja henkilökunta ovat ottaneet käyttöön.

Omavalvonta on jatkuvaa toiminnan seuranta ja kehittämistä

Toimivaan omavalvontaan kuuluu oman toiminnan ja siihen liittyvien riskien jatkuva arvioiminen. Riskien tunnistamisen lisäksi arvioidaan niiden todennäköisyys. Toiminnassa havaituista riskeistä ja korjaavista toimenpiteistä on hyvä pitää kirjaa, eli laatia omavalvontasuunnitelma. Omavalvontaan liittyvät asiakirjat ja toimintatavat pidetään ajan tasalla. Omavalvontasuunnitelmaan tehdään tarvittavat korjaukset seurannan yhteydessä.

Kuva 1: Omavalvonta on toiminnanharjoittajan itsensä tekemää järjestelmällistä ja jatkuvaa toiminnan seuranta ja arviointia.

Ympäristöpalvelut suosittelee, että omavalvontasuunnitelma tehdään kirjallisena. Kirjalliseen muotoon laadittu omavalvontasuunnitelma hyödyttää toiminnanharjoittajaa toiminnan järjestämisessä ja olosuhteiden laadun ylläpidossa. Se on hyvä työkalu henkilökunnan perehdyttämisessä ja toiminnan kehittämisessä. Lisäksi sen avulla on helppo osoittaa terveysuojeluviranomaiselle omavalvonnalta vaadittuja asioita.

- Toimivaan omavalvontaan kuuluu oman toiminnan ja siihen liittyvien riskien jatkuva arvioiminen.
- Helsingin kaupungin terveysuojeluvalvonta suosittelee kirjallisen omavalvontasuunnitelman laatimista.
- Omavalvontasuunnitelman muoto on vapaa.
- Omavalvontasuunnitelma säilytetään kaikkien työntekijöiden saatavilla.
- Asiakirjat ja toimintatavat tulee pitää ajan tasalla.

Riskinarviointi

Omaevalvonta perustuu oman toiminnan tuntemiseen ja siihen liittyvien riskitekijöiden tunnistamiseen sekä riskien hallintaan. Riskillä tarkoitetaan tässä yhteydessä terveyshaittaa aiheuttavaa olosuhdetta tai tekijää. Tällaisista olosuhteista ja tekijöistä on annettu esimerkkejä myöhemmin tässä ohjeessa. Riskien tunnistamisella ja seurannalla on parhaimmillaan ennaltaehkäisevä vaikutus terveyshaittojen syntymiseen. Pelkkä riskien tunnistaminen ei kuitenkaan yksin riitä, vaan riskeistä on hyvä tunnistaa myös niiden suuruus eli riskitaso, joita ovat merkityksetön, siedettävä, kohtalainen, merkittävä ja sietämätön riski. Riskitason arviointiin voi käyttää apuna alla olevaa taulukkoa 1. Riskitason määrittämisessä otetaan huomioon riskin aiheuttamat mahdolliset haitalliset seuraukset sekä riskin toteutumisen todennäköisyys.

Taulukko 1. Riskitaso haitallisen tapahtuman seurausten vakavuuden ja esiintymistodennäköisyyden perusteella (Lähde: Työterveyslaitos)

ESIINTYMINEN	SEURAUKSET		
	Vähäinen	Haitallinen	Vakava
Epätodennäköinen	Merkityksetön riski	Siedettävä riski	Kohtalainen riski
Mahdollinen	Siedettävä riski	Kohtalainen riski	Merkittävä riski
Todennäköinen	Kohtalainen riski	Merkittävä riski	Sietämätön riski

Jos esimerkiksi riskin esiintyminen on mahdollinen ja toteutuessaan seuraukset olisivat vakavat, on riskin suuruus silloin merkittävä. Jos taas riski on mahdollinen, mutta seuraukset arvioidaan vain vähäisiksi, putoaa riskiluokka siedettäväksi. Alla olevaa taulukkoa 2 voi käyttää apuna miettiessä, mitä minkäkin suuruiselle riskille tulisi tehdä vai vaatiiko riski toimenpiteitä lainkaan.

Taulukko 2. Yksinkertainen riskiin perustuva toimenpidesuunnitelma (muokattu lähteestä: Työterveyslaitos)

RISKI	TOIMENPITEET JA AIKAJÄNNE
Merkityksetön	Ei tarvita toimenpiteitä eikä kirjaamisasiakirjoja.
Vähäinen	Ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ei tarvita. Pitäisi kuitenkin harkita parempia ratkaisuja tai parannuksia.
Kohtalainen	Riskin pienentämiseksi on ryhdyttävä toimiin ja toimenpiteet on toteutettava määrätyn ajan kuluessa.
Merkittävä	Toimintaa ei pidä aloittaa ennen kuin riskiä on pienennetty.
Sietämätön	Toimintaa ei pidä aloittaa eikä jatkaa, ennen kuin riskiä on pienennetty. Jos riskin pienentäminen ei ole mahdollista edes rajoittamattomilla resursseilla, toiminnan täytyy olla pysyvästi kielletty.

Riskitason määrittämisen jälkeen tulee päättää, miten tunnistetut riskit pienennetään ja millä toimenpiteillä riskejä hallitaan. Riskinarviointin perusteella päätettyjen toimenpiteiden toteutusta seurataan ja tilanne arvioidaan myöhemmin uudelleen. Riskin arviointi tehdään aina uudelleen olosuhteiden tai toiminnan muuttuessa oleellisesti.

Omavalvonnan sisältö

Omavalvontasuunnitelmassa kuvataan kohteen toiminta sekä toiminnan riskitekijät ja niiden ennaltaehkäisy. Oleellista on tunnistaa juuri oman toiminnan ja toimintaympäristön riskit sekä tuntea niihin liittyvät määräykset ja suositukset. Seuraavassa on annettu esimerkkejä asioista, joita omavalvonta voi sisältää. Kohteesta riippuen kaikkia seuraavia kohtia ei omavalvonnassa tarvitse välttämättä käsitellä. Vastaavasti kohteesta riippuen voi omavalvonnassa olla tarpeen käsitellä myös tästä ohjeistuksesta puuttuvia asioita.

Omavalvonta voi koostua esimerkiksi seuraavista aihealueista:

1. Toiminta

Toiminnan kuvaus ja tilat

- tilat ja niissä harjoitettava toiminta tai palvelu
- toiminta-ajat
- henkilömäärät, esimerkiksi asiakkaat, henkilökunta, tilojen suurin yhtäaikainen henkilömäärä
- WC-istuinten ja vesipisteiden määrät ja sijainti
- siivous- ja pyykkihuolto
- kiinteistöhuolto
- jätehuolto
- toiminnassa käytettävät laitteet
- laitteiden ja työvälineiden puhdistus ja sterilointi tai desinfiointi
- pintojen puhdistus ja desinfiointi

Tilojen terveydelliset olosuhteet

- fysikaaliset olosuhteet, kuten ilmanvaihto, lämpöolot, melu, valaistus, vesi
- kemialliset ja biologiset olosuhteet, kuten rakenteiden ja toiminnan aiheuttamat kemialliset ja mikrobiologiset vaikutukset sisäilmaan, sisäilman hiukkasmaiset epäpuhtaudet.

2. Toiminnan riskitekijät

- sijainti ja ympäristö
- herkät väestö- ja riskiryhmät, kuten lapset ja vanhukset, suuret henkilömäärät
- toiminnot, joihin sisältyy mahdollinen terveystarve
- pintojen ja tilojen puhtaana pidettävyys
- haittaeläimet ja tuholaiset
- toiminnassa ja tiloissa tapahtuvat muutokset
- huoneiston korjaustarpeet
- talousvesi ja käyttövesi

3. Riskitekijöiden ennaltaehkäisy

- toiminta ja tilojen riittävyys sekä soveltuvuus toimintaan nähden
- ajantasainen selvitys tilojen tai rakennuksen kunnosta on tehty

- henkilökunnan ohjeistus ja perehdytys (esimerkiksi miten henkilökunta perehdytetään, ovatko työ- ja toimintaohjeet ajantasaiset ja kaikkien nähtävillä)
- asiakkaiden ohjeistus
- sidosryhmien välinen yhteistyö ja viestintä (tärkeimmät yhteystiedot helposti löydettävissä)
- toiminnassa käytettävien laitteiden toimivuuden seuranta
- sisäilmaongelmissa toimiminen ja milloin on syytä epäillä sisäilmaongelmaa
- epidemioihin ja muihin häiriötilanteisiin varautuminen
- haittaeläinten torjunta
- tilojen ylläpito, seuranta ja dokumentointi:
  - tilojen siisteys, järjestys ja hygieenisuus: siivoussuunnitelma ja sen toteutumisen seuranta; tekstiilihuollon ohjeistus; toiminnassa käytettävien välineiden puhdistus.
  - Kiinteistöhuolto: huoltosuunnitelmat kiinteistöön ja teknisiin laitteisiin liittyen; ilmanvaihtolaitteiden nuohous ja puhdistus; tilojen korjaukset ja toimivuus.

Valmista materiaalia kannattaa hyödyntää

Oma- ja ulkovalvontasuunnitelman teossa kannattaa hyödyntää olemassa olevia dokumentteja. Tällaisia dokumentteja ovat esimerkiksi kiinteistön vikailmoitukset, vikojen korjaustoimenpiteet ja korjauksiin liittyvät tiedotteet sekä siivoussuunnitelmat, turvallisuusasiakirjat ja yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien oma- ja ulkovalvonta. Oma- ja ulkovalvontasuunnitelmassa voidaan viitata muuhun materiaaliin tai dokumentit voidaan liittää oma- ja ulkovalvontasuunnitelman osaksi. Kun dokumentoidut toimet löytyvät oma- ja ulkovalvontasuunnitelmasta, ne ovat hyödynnettävissä yhdessä paikassa.

Esimerkkejä oma- ja ulkovalvonnassa huomioitavista asioista

Tähän ohjeeseen on koottu joihinkin toimintoihin liittyviä esimerkkiriskejä sekä yleisesti esimerkiksi talousvedeen ja sisäilmaan liittyviä riskejä. Jokainen toiminta ja kohde on kuitenkin erilainen, joten toiminnanharjoittajan tulee miettiä juuri omaan toimintaansa ja omaan toimintaympäristöönsä liittyvät riskit ja niiden hallinta. Esimerkit 1 – 4 koskevat useimpia toimintoja ja esimerkit 5 – 9 koskevat kyseisten toimintojen erityispiirteitä.

1. ESIMERKKI: Talous- ja käyttövesi sekä muut vesijärjestelmät

Vesilaitos vastaa toimittamastaan verkostoveden laadusta. Kiinteistön veden laadusta ja kiinteistön putkistojen kunnosta vastaa kiinteistön omistaja. Vettä ei tule käyttää, jos siinä havaitaan poikkeavaa hajua, makua tai väriä tai veden epäillään aiheuttavan oireita. Toiminnanharjoittajan

vastuulla on veden laadun ja lämpötilojen havainnointi sekä mahdollisista poikkeamista ilmoittaminen. Veden lämpötilaa suositellaan seurattavan mittauksin osana omavalvontaa. Jos vedessä havaitaan poikkeamia, tulee ottaa yhteyttä isännöitsijään sekä tarvittaessa vesilaitokseen ja terveydensuojeluviranomaiseen (Helsingin kaupunki, elintarvikevalvonta). Vettä kannattaa aina juuksuttaa ennen kuin sitä käyttää juomavedeksi tai ruuanlaittoon. Veden juuksuttaminen on tärkeää varsinkin silloin, kun vesi on seissyt useita tunteja vesijohdossa, tai kun kiinteistön vesikalusteet, kuten hana tai putkisto ovat uudet.

Lämmitetty vesijohtovesi eli käyttövesi on tarkoitettu pesuvedeksi, eikä sitä pidä juoda tai käyttää ruoan valmistamiseen. Kiinteistön lämminvesijärjestelmissä veden laatu huononee, koska lämpötila lisää metallien, kemikaalien ja joskus myös haju- ja makuhaitta-aineiden liukenemista kiinteistön vesilaitteistosta ja vesikalusteista. Lämminvesivaraajiin voi kertyä ajan myötä myös veden laatua huonontavia saostumia.

Veden lämpötila on tärkeä legionellabakteerien kasvuun vaikuttava tekijä. Legionellat pystyvät lisääntymään vedessä, jonka lämpötila on 20–45 °C. Lämpimän käyttöveden lämpötilan tulisi olla uusissa ja peruskorjatuissa kiinteistöissä vähintään 55 °C ja vanhoissa kiinteistöissä vähintään 50 °C kaikkialla vesijärjestelmässä. Legionellojen torjumiseksi lämmin käyttövesi kannattaisi pitää noin 55–60 asteisena järjestelmän iästä huolimatta. Kylmän veden lämpötilan pitäisi olla alle 20 °C legionellan kasvumahdollisuuksien estämiseksi. Vähällä käytöllä tai välillä kokonaan poissa käytöstä olevat vesijärjestelmät ovat mahdollisia legionellojen kasvupaikkoja. Kiinteistön kaikkien vesipisteiden tulee olla säännöllisessä käytössä, jotta vesi ei pääse seisomaan kiinteistön vesijärjestelmässä. Kiinteistön vesijohtojen ja vesikalusteiden kunnosta ja toimivuudesta tulee huolehtia.

Vesijärjestelmiä, joissa legionellabakteerit voivat kasvaa, ovat muun muassa:

- talousvesijärjestelmät
- lämpimän veden käyttöjärjestelmät
- porealtaat ja poreammeet
- ilmaskostuttimet

2. ESIMERKKI: Sisäilma ja ilmanvaihto

Sisäilman laatuun vaikuttavat monet tekijät, kuten esimerkiksi sisäilmassa esiintyvät pölyt, hiukaset, kemialliset epäpuhtaudet ja mikrobit. Esimerkiksi Helsingin alueella radon tulee ottaa huomioon ja tarvittaessa mitata sisäilman radonpitoisuus.

Sisäilman laatuun voi vaikuttaa esimerkiksi huolehtimalla sopivasta lämpötilasta, riittävästä ilmanvaihdosta sekä pitämällä tilat siisteinä ja puhtaina. Hyvän sisäilman laadun varmistamisessa on tärkeää se, että toiminnan järjestämisessä huomioidaan tilojen riittävyys ja että tiloja käytetään suunnitellulla tavalla. Esimerkiksi varastoa käytetään vain varastona, ei oleskelutilana. Tiloissa yhtä aikaa oleskelevien henkilöiden määrä tulee suhteuttaa siihen, millaiselle henkilömäärälle voidaan enimmillään taata hyvä sisäilma kyseisissä tiloissa.

Ilmanvaihdon tarkoituksena on poistaa oleskelutilojen sisäilmasta epäpuhtauksia, kosteutta ja liiallista lämpöä sekä huolehtia puhtaan korvausilman saannista. Omavalvonnassa kannattaa huomioida esimerkiksi ilmanvaihtolaitteistojen puhdistukseen ja huoltoon liittyvät asiat, kuten tuuloilmasuodattimien säännöllinen vaihto sekä tulo- ja poistoilmakanavien puhdistus.

Sisäilmahaittaa voi epäillä, mikäli rakennuksessa esiintyy esimerkiksi seuraavan kaltaisia epäkohtia:

- poikkeava haju
- tunkkainen ilma
- liian alhainen lämpötila tai veto
- liian korkea lämpötila
- näkyvä home tai kosteusvauriojälki
- riittämätön ilmanvaihto
- oireilu, joka helpottuu tai katoaa muualla oleskeltaessa (esimerkiksi hengitystieoireet, silmien ja ihon ärsytys, päänsärky, väsymys).

On suositeltavaa laatia toimintamalli sellaisia tilanteita varten, joissa epäillään sisäilmaongelmaa. Toimintamalli kannattaa tehdä yhdessä kiinteistön omistajan kanssa. Toimintamallissa ohjataan olemaan ensimmäisenä yhteydessä kiinteistön omistajaan tai ylläpidosta vastaavaan tahoon (yleensä isännöitsijä), kun epäillään sisäilmaongelmaa. Toimintamallissa tulee huomioida myös sisäilmahaitoista mahdollisesti kärsivien ohjaaminen terveydenhuoltoon sekä viestintä asiakkaille ja henkilökunnalle.

3. ESIMERKKI: Jätehuolto ja jätevedet

Jätehuolto on toiminnasta riippumatta järjestettävä niin, ettei jätteistä aiheudu terveyshaittaa jätehuollon missään vaiheessa. Jätehuollolla tarkoitetaan jätteiden säilyttämistä, keräämistä, kuljettamista, käsittelyä ja hyödyntämistä. Huomiota tulee kiinnittää muun muassa jäteastioiden sijoittamiseen ja hoitamiseen niin, ettei niistä aiheudu hajua tai muuta terveyshaittaa. Myös haittaeläinten pääsy jäteastioihin on estettävä. Tämän voi tehdä esimerkiksi huolehtimalla siitä, että jäteastiat ovat ehjät ja kannelliset ja että tyhjennys tapahtuu riittävän usein niin, että kannet saadaan aina kiinni. Tietynlaisissa kohteissa tulee myös huomioida tartuntavaaralliset jätteet, kuten viiltävät ja pistävät jätteet, jotka on kerättävä ja säilytettävä varoitusmerkinnöillä varustettuihin astioihin ja toimitettava asianmukaiseen hävitykseen.

Kohteessa tulee myös olla toimiva ja asianmukainen jätevesijärjestelmä. Viemärit puhdistus- ja muine laitteineen on suunniteltava, sijoitettava, rakennettava ja kunnossapidettava niin, ettei jätevesistä aiheudu terveyshaittaa. Jätevedet on myös käsiteltävä niin, etteivät ne aiheuta talousveden, yleiseen käyttöön tarkoitetun uimarannan veden tai maaperän terveydellisen laadun huonontumista.

4. ESIMERKKI: Ympäristön vaikutus erityisesti herkille väestö- ja riskiryhmille

Ympäristöön liittyviä riskitekijöitä voivat olla muun muassa vilkas liikenne, lähistöllä oleva teollisuus toiminta, energiantuotanto, maatalous, maaperä tai erilaiset harrastusalueet eli toiminnot, joista voi aiheutua erilaisia päästöjä. Ympäristöön liittyen tulee huomioida myös esimerkiksi sadevesien johtaminen pois päin rakennuksesta.

Terveysvaikutustutkimusten mukaan herkimpiä liikenteen melulle ja päästöille ovat lapset ja vanhuksset sekä sydän- ja hengityselinsairauksia potevat henkilöt. Näin ollen esimerkiksi vanhusten

hoitolaitoksissa ja lasten yksiköissä tulee riskinarvioinnissa huomioida lähialueen liikennemäärät. Lisäksi tulee huomioida, että kaikki tilojen käyttäjät eivät välttämättä osaa kertoa olosuhteisiin liittyvistä epäkohdista, jolloin toiminnanharjoittajan rooli terveyshaittojen tunnistajana ja ehkäisijänä korostuu entisestään.

5. ESIMERKKI: Yleisen saunan erityispiirteitä

Yleisessä saunassa riskinä eli mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavana tekijänä voivat olla kosteuteen, saunan siivoukseen sekä asiakkaiden toimintaan liittyvät asiat. Kosteus ei saa aiheuttaa rakenteissa, laitteissa taikka niiden pinnoilla mikrobikasvun riskiä. Toiminnanharjoittajan tulee miettiä, miten kosteuden aiheuttamia riskejä voidaan ehkäistä. Menetelmiä kosteuden hallintaan ovat esimerkiksi ilmanvaihto, saunan kuivatus käytön jälkeen sekä sopivien pintamateriaalien valinta. Siivoukseen liittyviä riskejä voi hallita muun muassa siivousohjeella sekä oikeiden pesuainesten ja -tapojen valinnalla. Lauteiden tulee olla kulutusta kestävä materiaalia ja helposti puhdanna pidettäviä.

Asiakkaiden käyttäytymiseen liittyviä riskejä voi pyrkiä vähentämään muun muassa antamalla ohjeita saunan käyttöön liittyen. Tällaisia ohjeita ovat esimerkiksi kehoitus peseytyä ennen saunaa ja ohjeistus siitä, mihin likaiset pyyhkeet jätetään. Puhtaiden ja likaisten pyykkien säilytys tulee järjestää niin, ettei sekaantumisen vaaraa ole.

6. ESIMERKKI: Päiväkodin erityispiirteitä

Päiväkodeissa korostuvat epidemioihin varautuminen sekä erilaiset hygieniaan ja puhtaanapitoon liittyvät asiat. Tilojen ja pintojen helppo puhtaanapidettävyys, lelujen ja vuodevaatteiden vaihto- ja pesuväli sekä loistartunnat kuten tait ja kihomadot ovat esimerkkejä asioista, joihin kannattaa kiinnittää omavalvonnassa huomiota. Muista riskitekijöistä esille nousee usein melu, johon omavalvonnassa voi miettiä hallintakeinoja. Myös wc-istuinten ja käsienpesuallaiden riittävyys ja saavutettavuus ovat päiväkodeissa yleinen riskitekijä. Päiväkodeissa tulee olla yksi wc-istuin ja käsienpesuallas jokaista alkavaa kymmentä lasta kohti. Lisäksi työsuojeluviranomaiset edellyttävät, että henkilökunnalla tulee työpaikoilla olla omat wc-tilat.

7. ESIMERKKI: Liikuntatilojen erityispiirteitä

Liikuntatilojen riskitekijä voi olla muun muassa ilmanvaihdon riittävyys. Puutteellisen ilmanvaihdon voi huomata esimerkiksi hajuista ja sisäilman korkeasta lämpötilasta. Käyttöolosuhteita voidaan havainnoida parhaiten silloin, kun tiloissa on ollut maksimi henkilömäärä paikalla riittävän kauan. Lisäksi riskitekijöihin kuuluu käytettävien välineiden ja laitteiden huolto ja puhdistus. Tilojen siivouksen tulee olla suunnitelmallista. Siivousvälineiden puhtaus ja asianmukainen säilytys ovat hyvän hygienian perusedellytyksiä. Myös varasto- ja oheistilojen siivous suunnitellaan ja aikataulutetaan. Liikuntapaikan sijainnista riippuen riskitekijänä voi olla toiminnasta aiheutuva meluhaitta lähiasuntoihin tai muihin oleskelutiloihin.

8. ESIMERKKI: Majoitushuoneistojen erityispiirteitä

Majoitushuoneistoissa ominaisia terveyshaittaa mahdollisesti aiheuttavia riskejä ovat esimerkiksi ympäristö, tilojen riittävyys sekä asianmukaisuus, sisäilmastoon liittyvät tekijät, wc-tilojen riittävyys, liinavaatehuolto sekä veden laatu. Esimerkiksi liinavaatteiden oikeaoppisella säilyttämisellä, käyttämisellä ja pesemisellä voidaan ehkäistä muun muassa haittaeläimistä tai pölystä aiheutuvia terveyshaittoja. Lisäriskiä tuovat asiakkaiden henkilökohtaiset liinavaatteet. Jos majoitusliike sallii omien liinavaatteiden käyttämisen, kannattaa asia huomioida omavalvonnassa.

Yksi mahdollinen riski voi olla myös lutikoiden tai muiden syöpäläisten esiintyminen. Omavalvonnassa voi miettiä esimerkiksi lutikoihin varautumista alkaen siitä, miten lutikat tunnistetaan. Lisäksi toiminnanharjoittajalla kannattaa olla valmiina selkeä toimintasuunnitelma, jos lutikkahavainto tehdään: miten ohjeistetaan asiakasta, miten itse toimitaan, mistä löytää tuholaiistorjunnan yhteystiedot. Myös tuholaiistorjuntafirman kanssa sovittu jatkuva seuranta pistokokein on suotavaa.

9. ESIMERKKI: Kauneushoitolan erityispiirteitä

Kauneushoitoloissa harjoitetaan ihon käsittelyä, mihin liittyy taudinaiheuttajien tartuntariski. Infektioita voivat aiheuttaa esimerkiksi virukset kuten hepatiittivirukset tai HIV, bakteerit kuten stafylokokit ja streptokokit sekä sienet. Tartuntariski syntyy esimerkiksi silloin, kun taudinaiheuttajia pääsee rikkiäiselle iholle tai limakalvolle kuten silmään, nenään tai suuhun. Kauneushoitoloiden toimenpiteissä voi tartunta tapahtua kosketustartuntana suoraan taudinaiheuttajilla likaantuneista toimenpidevälineistä tai toimenpiteen suorittajan käsistä asiakkaaseen. Tartunta voi myös tapahtua epäsuorasti pinnoilta.

Riskinä voi myös olla ilmanvaihdon riittävyys, erityisesti jos tiloissa tehdään akryylikynsiä tai toiminnaa syntyy pölyä. Hajujen ja pölyn leviämisen ehkäisemiseksi on tärkeää käyttää kohdepoistoa.

Välineiden, tarvikkeiden, laitteiden ja muiden materiaalien hygieeninen käyttö, huolto sekä säilyttäminen ja varastointi ovat hyvän hygienian perusedellytyksiä. Hygieenisillä työtavoilla on infektioiden torjunnassa erittäin suuri merkitys. Riskien pienentämiseksi on suositeltavaa käyttää kertakäyttöisiä välineitä. Jalkahoidoissa voidaan käyttää kertakäyttöisillä suojauspeleillä suojattuja vanteja. Jalkahoitojen työvälineet tulee aina säilyttää erillään muista työvälineistä. Kestokäyttöisten välineiden huolellisen puhdistuksen, desinfiointin ja tarvittaessa myös steriloinnin avulla varmistetaan, etteivät välineet aiheuta tartuntariskiä. Steriloinnilla tarkoitetaan niin tehokasta kuumennusta, että mikrobit ja niiden itiöt kuolevat. Steriloinnin onnistumista on hyvä testata säännöllisesti indikaattorin avulla. Ihoa rikkovia hoitotoimenpiteitä tehdessä on myös hyvä vaihtaa työasu päivittäin ja aina tarpeen vaatiessa. Tartuntatautien leviämisen riskiä pisaratartuntana voi pienentää käyttämällä suusuojaa.

Riskejä voi pyrkiä vähentämään selvittämällä asiakkaan soveltuvuutta tarjottavaan hoitoon antamalla täytettäväksi asiakastietokyselylomake ennen hoitotoimenpiteitä. Asiakkaalle on myös hyvä antaa kirjalliset jälkihoito-ohjeet.

Lisätietoja ja tukimateriaalia omavalvontaan

- Vinkkejä omavalvonnan sisältöön saat tutustumalla ympäristöpalveluiden ohjeisiin:
[Päivähoito- ja nuorisotilojen vaatimukset ja valvonta](#)
[Peruskoulujen ja oppilaitosten vaatimukset ja valvonta](#)
[Hoitolaitosten ja lastensuojeluyksiköiden vaatimukset ja valvonta](#)
[Hygienihuoneistojen vaatimukset ja valvonta](#)
[Asunnossa tapahtuvaa majoitustoimintaa koskeva ohje](#)
- Ohjeet löydät myös nettisivuiltamme:
www.hel.fi -> Asuminen ja ympäristö -> Elintarvikevalvonta ja ympäristöterveys -> Terveysturvatoimet -> Terveysturvatoimien mukaiset ilmoitukset ja ohjeet
- Tutustu terveysturvotoimilakiin ja ns. asumisterveysasetuksen tiloja koskeviin vaatimuksiin ja toimenpiderajoihin:
[Terveysturvotoimilaki 763/1994](#) ja ns. [asumisterveysasetus \(545/2015\)](#)
- Tutustu radoniin ja sen mittaamiseen [Säteilyturvakeskuksen \(STUK\) nettisivuilla](#).
- Tietoa legionellasta löytyy [Terveysturvatoimien ja hyvinvoinnin laitoksen \(THL\) nettisivuilta](#).
- Veden laatuhäiriöistä voi ilmoittaa [Helsingin seudun ympäristöpalveluiden \(HSY\) vesi ja viemärit -nettisivuilla](#).
- Tutustu ympäristöpalveluiden tekemään pintahygieniaprojektiin: [Uima-allas- ja märkätilojen pintahygienia](#), Helsingin kaupunkiympäristön julkaisuja 2020:13

Ympäristöpalvelut
p. (09) 310 2611
ymk@hel.fi
www.hel.fi/kaupunkiymparisto